

НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ І ЗАГРОЗИ ВОЄННЬОЇ БЕЗПЕКИ

NATIONAL INTERESTS AND THREATS TO MILITARY SECURITY

Полтавський Е.М., к.ю.н.,
доцент кафедри правового забезпечення
Національна академія Національної гвардії України

Мальцев В.В., к.ю.н., старший дослідник,
старший викладач кафедри державної безпеки
Київський інститут Національної гвардії України

Ткаченко О.В., к.ю.н., старший дослідник,
доцент кафедри державної безпеки
Київський інститут Національної гвардії України

Актуальність статті полягає в тому, що Стратегія воєнної безпеки України була затверджена Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021 визначила чіткий курс України щодо її військової доктрини – це всеохоплююча оборона. Під якою розуміють комплекс заходів, основний зміст яких полягає у: 1) превентивних діях та стійкому опорі агресору на суші, на морі та в повітряному просторі України, протидії в кіберпросторі та нав'язуванні своєї волі в інформаційному просторі; 2) використанні для відсічі агресії всього потенціалу держави та суспільства (воєнного, політичного, економічного, міжнародно-правового (дипломатичного), духовного, культурного тощо); 3) застосуванні всіх форм і способів збройної боротьби з агресором, зокрема асиметричних та інших дій для оборони України, з дотриманням принципів і норм міжнародного права. Конституція України до фундаментальних національних інтересів відносить наступні: захист існування і стійкого розвитку українського народу й української цивілізації; забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя; зміцнення громадянської злагоди на землі України; курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію; розвиток і зміцнення України як демократичної, соціальної, правової держави; захист суверенітету, територіальної цілісності держави; недоторканність державних кордонів; змінення конституційного ладу в Україні; збереження національної самобутності тощо. В Україні до загроз воєнній безпеці віднесено наступні: посягання на суверенітет і територіальну цілісність України, блокування руху нашої держави до набуття повноправного членства у ЄС та НАТО, можливість подальшої ескалації збройної агресії РФ проти України та повномасштабного застосування військової сили проти України, провокування збройного конфлікту на державному кордоні України, ведення розвідувально-піддривної діяльності спеціальних служб РФ проти України, здійснення інформаційних спецоперацій, використання незаконних збройних формувань, поширення тероризму, який РФ фінансує та підтримує, атаки в кіберпросторі, блокування постачання необхідних ресурсів та обладнання для потреб економіки України тощо. Зроблено висновок, що при виробленні державної політики щодо забезпечення національних інтересів від загроз воєнній безпеці необхідно виходити з тієї позиції, що всі існуючі та нові загрози нами не буде подолано. Тому необхідно виходити з того що необхідно створити такі інструменти, які дозволять українській нації протистояти та одночасно швидко адаптуватися до них. Тобто створювати стійку систему і дотриманням балансу національних інтересів та індивідуальних інтересів українця.

Ключові слова: міжнародна злочинність, торгівля наркотиками, запобігання, зброя масового знищення.

The relevance of the article lies in the fact that the Military Security Strategy of Ukraine was approved by the Decree of the President of Ukraine dated March 25, 2021 № 121/2021 and determined a clear course for Ukraine regarding its military doctrine – this is comprehensive defense. Under which is understood a complex of measures, the main content of which is: 1) preventive actions and stable support of the aggressor on land, at sea and in the airspace of Ukraine, countermeasures in cyberspace and imposing one's will in the information space; 2) using the entire potential of the state and society (military, political, economic, international legal (diplomatic), spiritual, cultural, etc.) to repel aggression; 3) application of all forms and methods of armed struggle against the aggressor, in particular asymmetric and other actions for the defense of Ukraine, in compliance with the principles and norms of international law. The Constitution of Ukraine includes the following as fundamental national interests: protection of the existence and sustainable development of the Ukrainian people and Ukrainian civilization; ensuring human rights and freedoms and decent living conditions; strengthening civil harmony on the land of Ukraine; a course on European and Euro-Atlantic integration; development and strengthening of Ukraine as a democratic, social, legal state; protection of sovereignty, territorial integrity of the state; inviolability of state borders; changing the constitutional system in Ukraine; preservation of national identity, etc. In Ukraine, the threats to military security include the following: encroachment on the sovereignty and territorial integrity of Ukraine, blocking the movement of our state to full membership in the EU and NATO, the possibility of further escalation of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine and the full-scale use of military force against Ukraine, provoking an armed conflict on the state border of Ukraine, conducting intelligence and subversive activities of the special services of the Russian Federation against Ukraine, carrying out special information operations, the use of illegal armed formations, the spread of terrorism that the Russian Federation finances and supports, attacks in cyberspace, blocking the supply of necessary resources and equipment for the needs of the Ukrainian economy, etc. It was concluded that when developing a state policy to protect national interests from threats to military security, it is necessary to proceed from the position that we will not overcome all existing and new threats. Therefore, it is necessary to proceed from the fact that it is necessary to create such tools that will allow the Ukrainian nation to resist and at the same time quickly adapt to them. That is, to create a stable system and by observing the balance of national interests and individual interests of Ukrainians.

Key words: international crime, drug trafficking, prevention, weapons of mass destruction.

Актуальність статті. Стратегія воєнної безпеки України була затверджена Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. Вона визначила чіткий курс України щодо її військової доктрини – це всеохоплююча оборона. Під якою розуміють комплекс заходів, основний зміст яких полягає у: 1) превентивних діях та стійкому опорі агресору на суші, на морі та в повітряному просторі України, протидії в кіберпросторі та нав'язуванні своєї волі в інформаційному просторі; 2) використанні для відсічі

агресії всього потенціалу держави та суспільства (воєнного, політичного, економічного, міжнародно-правового (дипломатичного), духовного, культурного тощо); 3) застосуванні всіх форм і способів збройної боротьби з агресором, зокрема асиметричних та інших дій для оборони України, з дотриманням принципів і норм міжнародного права [1]. Крім зазначеного Україна взяла курс на: стримування, стійкість і взаємодію із євроатлантичним альянсом та іншими партнерами, набуття членства в НАТО.

У тексті зазначеної Стратегії йде мова про фундаментальні національні інтереси, що визначені Конституцією та національні інтереси, які закріплені в інших національних законах.

Виклад основного матеріалу. Дійсно національні інтереси – це інтегральний вираз інтересів усіх членів суспільства, що реалізуються через політичну систему відповідної держави як компроміс у поєднанні запитів кожної людини й суспільства загалом [2]. Крім того, поєднання інтересів при побудові національних інтересів, повинно не тільки бути дороговказом, а й згуртувати націю навколо певних центральних ідей. Ми погоджуємося з думкою тих дослідників, які вказують, що для України пошук нової системи ідеалів і орієнтирів є сьогодні складним, але важливим завданням, адже без цього етапу пізнавального й світоглядного пошуку неможливо розробити програми економічних, політичних й інших реформ і подолати системну кризу [3].

Щодо фундаментальних національних інтересів то аналіз тексту Конституції України [4] дає змогу виокремити наступні: захист існування і стійкого розвитку українського народу й української цивілізації; забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя; зміцнення громадянської злагоди на землі України; курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію; розвиток і зміцнення України як демократичної, соціальної, правової держави; захист суверенітету, територіальної цілісності держави; недоторканність державних кордонів; змінення конституційного ладу в Україні; збереження національної самобутності тощо.

В свою чергу Закон України «Про національну безпеку України» під національними інтересами визначає життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян. А в контексті воєнної безпеки національними інтересами є: захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз [5]. Тобто воєнна безпека як різновид національної безпеки являє собою такий стан захищеності країни, який унеможливує вчинення на її території воєнного конфлікту а також виникнення воєнної загрози її життєво важливим національним інтересам.

Отже, «інтереси держави», «національні інтереси», «інтереси національної безпеки» та «інтереси воєнної безпеки» є тісно пов'язаними між собою термінами. В свою чергу, складність аналітичного використання терміну «національні інтереси» полягає у відсутності будь-якої узгодженої методології, за допомогою якої можна перевірити найкращі інтереси нації.

Серед зарубіжних науковців можна виділити два широкі підходи щодо використання терміну «національні інтереси». Перший підхід включає в себе сукупність ідей задля пошуку політиками підтримки певного курсу дій, особливо у зовнішній політиці для захисту своїх інтересів в анархічній міжнародній системі, де багато небезпек і інтереси нації завжди під загрозою. Другий підхід, використовує як інструмент для аналізу зовнішньої політики, зокрема політичними реалістами, такими як Ганс Моргентау. Тут національний інтерес використовується як різновид зовнішньополітичної версії терміну «суспільний інтерес» – вказуючи на те, що найкраще для нації у її відносинах з іншими державами. Таке вживання терміну підкреслює не лише на загрозу нації з боку міжнародної анархії, а й зовнішні обмеження свободи маневру держави з боку договорів, інтересів і влади інших держав та інших факторів, що знаходяться поза контролем держави, нації, як-от географічне розташування та залежність від зовнішньої торгівлі [6].

Таке аналітичне вживання терміну наголошує на ролі держави як втілення інтересів нації. Використання реалістами терміну «національний інтерес» для оцінки зовнішньої політики зосереджувалося на національній безпеці як на центрі національних інтересів [6]. І це дійсно так, наприклад, стаття 18 Конституції України визначає, що: «зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визначеними принципами і нормами міжнародного права» [4].

Також більшості вчених аналізуючи національні інтереси вказують на існування постійних протиріч між місцевими інтересами та державними. Так, наприклад, Пітер Трубовиц вказував, що політики з різних куточків США послідовно прагнули ототожнити інтереси свого регіону з інтересами нації. Результатом є внутрішній конфлікт щодо того, як визначити «національний інтерес» [7].

Дійти балансу щодо визначення національних інтересів дуже складно. Адже їх визначення залежить від умов та обставин в яких знаходиться країна та тієї політичної еліти яка знаходиться при владі. А тим більшості цього складно досягти щодо пріоритетів у воєнній безпеці.

Так, наприклад, у своїй промові 6 березня 1996 році радник з національної безпеки Ентоні Лейк, представив комплексну позицію адміністрації Клінтона щодо застосування військової сили. Він виклав «сім обставин, які в певній комбінації або навіть окремо можуть вимагати застосування сили або військових сил»: 1) для захисту від прямих нападів на Сполучені Штати, їх громадян і союзників; 2) протидії агресії; 3) для захисту ключових економічних інтересів США; 4) для збереження, просування та захисту демократії; 5) для запобігання поширення зброї масового знищення, тероризму, міжнародної злочинності та торгівлі наркотиками; 6) «щоб зберегти нашу надійність, тому що, коли наші партнерства міцні, а довіра до нашого лідерства висока, нам легше залучити інших до співпраці»; 7) у гуманітарних цілях, для боротьби з голодом, стихійними лихами та грубими порушеннями прав людини [8]. Постає питання, чи можна зазначені обставини визначити як національні інтереси США, які необхідно захищати навіть шляхом застосування сили та зброї? Думаємо, що так. Але зрозуміло, що це не повний список національних інтересів США. В даному прикладі, яскраво прослідковується співвідношення національних інтересів та загроз воєнної безпеки США за часів Президента Клінтона.

Щодо сучасних викликів, то виступаючи на форумі про майбутнє внутрішньої оборони 10 жовтня 2023 року, командувач Північним командуванням США генерал ВПС Глен Д. ВанХерк сказав, що здатність Сполучених Штатів продемонструвати стійкість перед обличчям цих викликів для батьківщини є ключовою щодо здатності Міністерства оборони стримувати загрози та підтримувати стабільність за кордоном. Так, генерал назвав наступні основні загрози для внутрішньої оборони США, це зміна клімату, кібервразливість від зловмисних дій закордонних державних та недержавних суб'єктів [9]. Щодо зовнішніх загроз, то Ван Херк також підкреслив вплив глобальної нестабільності, викликану діями Росії та Китаю, на оборону США. Ван Херк також наголосив на загрозах, які становлять Північна Корея, Іран і транснаціональні злочинні організації – усі вони становлять загрозу для США. Аналогічний висновок зробили керівники розвідки США, які ясно дали зрозуміти, що Китай займає перше місце в списку.

Взагалі оцінка світової загрози розвідувального співтовариства щорічно оприлюднюється Директором національної розвідки на публічних слуханнях комітетів з контролю ІС у Сенаті та Палаті представників США. Щорічна оцінка загроз, яку часто називають просто «АТА», надає несекретний підсумок оцінки розвідувальним співтовари-

ством поточних загроз національній безпеці США, включаючи кібернетичні та технологічні загрози, тероризм, зброю масового знищення, злочинність, проблеми навколишнього середовища та природних ресурсів та економічні питання [10]. Ці слухання являють собою рідкісну щорічну можливість для законодавців публічно критикувати вищих керівників розвідки країни. Сенатори допитували чиновників із розвідувального співтовариства США про все: від загрози ядерної війни з Росією до насильства білих расистів і TikTok [11].

Результати слухання проілюстрували різку зміну пріоритетів національної безпеки, оскільки США відходять від зосередженості на ісламському тероризмі та війнах на Близькому Сході, яка тривала понад двох десятиліть до зосередженні на дедалі складнішій мережі технологічних і кіберзагроз, а також пандемії домашнього екстремізму.

Так, наприклад, у звіті зазначалось, що протягом наступного року Сполучені Штати та їхні союзники зіткнуться зі складним і ключовим середовищем міжнародної безпеки та було визначено два стратегічних виклики для національної безпеки США. По-перше, великі держави, зростаючі регіональні сили, а також низка недержавних акторів, що розвивається, змагатимуться за домінування в глобальному порядку, а також конкуруватимуть за встановлення нових умов і правил, які формуватимуть цей порядок протягом десятиліть. Стратегічне змагання між Сполученими Штатами та їхніми союзниками, Китаєм і Росією щодо того, який світ виникне, робить наступні кілька років критично важливими для визначення того, хто і що сформує наратив, можливо, найближчим часом у контексті дій Росії в Україні, які загрожують перерости в ширший конфлікт між Росією та Заходом.

По-друге, спільні глобальні виклики, включаючи зміну клімату та безпеку людей і здоров'я, зближуються, оскільки планета виходить із пандемії COVID-19 і стикається з економічними проблемами, спричиненими як енергетичною, так і продовольчою безпекою. Технології, що швидко з'являються або розвиваються, продовжують мати потенціал руйнувати традиційний бізнес і суспільство як з позитивними, так і з негативними наслідками, водночас створюючи безпрецедентні вразливості для

атак, що робить дедалі складнішим прогнозування впливу таких викликів на глобальний ландшафт [12].

Ці два стратегічних виклики перетинаються та взаємодіючи непередбачуваним чином, можуть призвести до взаємних підсилювальних ефектів, які можуть поставити під сумнів здатність реагувати на них, але це також створить нові можливості налагодити спільні дії з союзниками та партнерами, включаючи недержавних акторів.

В Україні до загроз воєнній безпеці віднесено наступні: посягання на суверенітет і територіальну цілісність України, блокування руху нашої держави до набуття повноправного членства у ЄС та НАТО, можливість подальшої ескалації збройної агресії РФ проти України та повномасштабного застосування військової сили проти України, провокування збройного конфлікту на державному кордоні України, ведення розвідувально-підривної діяльності спеціальних служб РФ проти України, здійснення інформаційних спецоперацій, використання незаконних збройних формувань, поширення тероризму, який РФ фінансує та підтримує, атаки в кіберпросторі, блокування постачання необхідних ресурсів та обладнання для потреб економіки України тощо [13].

На кінець, хотілось би відмітити, що нинішній ландшафт загроз для національної безпеки взагалі та для воєнної – зокрема, є найскладнішим, що підтвердив у своєму виступі генерал ВанХерк, який зазначив, що за понад три десятиліття своєї служби він ще такого не спостерігав. Тому вирішення тих викликів, з якими стикнулася Україна, вимагатиме інновацій та інтеграції між Міністерством оборони України та міжвідомчими структурами. Майбутнє оборони – це автономність, тобто використання як найбільше безпілотних апаратів щоб зберегти як можна більше життів українських військових.

Висновки. При виробленні державної політики щодо забезпечення національних інтересів від загроз воєнній безпеці необхідно виходити з тієї позиції, що всі існуючі та нові загрози нами не буде подолано, тому необхідно виходити з того що необхідно створити такі інструменти, які дозволять українській нації протистояти та одночасно швидко адаптуватися до них. Тобто створювати стійку систему і дотриманням балансу національних інтересів та індивідуальних інтересів українця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року "Про Стратегію воєнної безпеки України": Указ Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n8>
2. Бабкіна О. В., Горбатенко В. П. Політологія. Навчальний посібник. К.: ВЦ, 2006. 568 с.
3. Дашутін Г.П., Михальченко М.І. Український експеримент на терезах гуманізму. К.: Парлам. вид-во, 2001. 335 с.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
6. Oxford Reference. URL: <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803100224268>
7. Peter Trubowitz. Defining the National Interest. Conflict and Change in American Foreign Policy. THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS, 1998.
8. John T. Correll. The Lake Doctrine. *Air and Space Forces*. 1996. P. 3.
9. Joseph Clark. Emerging Threats are Shaping Future of Homeland Defense. URL: <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3553150/emerging-threats-are-shaping-future-of-homeland-defense/#:~:text=Climate%20change%2C%20cyber%20vulnerabilities%20and,U.S.%20Northern%20Command%20said%20today>
10. The IC's worldwide threat assessment provides a public window into national security risks. *Intel.gov*. URL: <https://www.intelligence.gov/annual-threat-assessment>
11. Bergengruen V. China's Ambitions, Russia's Nukes and TikTok: Spy Chiefs Talk Biggest U.S. Security Threats. *Time*. URL: <https://time.com/6261094/china-russia-tiktok-top-threats-to-us/>
12. Annual threat assessment of the U.S. intelligence community. URL: <https://www.odni.gov/files/ODNI/documents/assessments/ATA-2023-Unclassified-Report.pdf>
13. Резнікова О. Стратегічний аналіз безпекового середовища України. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/strategichnyy-analiz-bezpekovoho-seredovishcha-ukrayiny>